

Ivo van de Wijdeven

De schande van Trianon

Hoe het interbellum nog steeds leeft in Hongarije

Op 4 juni 1920 werd het Verdrag van Trianon ondertekend. In tegenstelling tot het Verdrag van Versailles is het in West-Europa bijna vergeten, maar voor de Hongaren is ‘de schande van Trianon’ ook na bijna honderd jaar nog springlevend. Veel Hongaren zijn nog steeds ontevreden over de grenzen die in 1920 met dit vredesverdrag werden getekend. De huidige Hongaarse premier Viktor Orbán maakt daar handig gebruik van om zijn populariteit te vergroten.

Op 15 maart 2018 hield de Hongaarse premier Viktor Orbán op de trappen van het gigantische neogotische Parlementsgebouw in Boedapest een toespraak. Honderden aanhangers van Orbán's Fidesz-partij vulden niet alleen het grote Kossuthplein, maar ook de straten daar naartoe. Het was verkiezingstijd, maar dat was niet de reden voor Orbán's toespraak. Die stond in het teken van de 170e verjaardag van de Hongaarse Revolutie van 1848 en de daaropvolgende Onafhankelijkheidsoorlog. Ondanks het feit dat de Hongaren het onderspit dolven, is 15 maart een officiële feestdag die jaarlijks wordt opgeluisterd met traditionele zang, dans én een toespraak van de premier.

Die toespraken staan altijd bol van de historische verwijzingen, veelal naar de vele tegenslagen die de Hongaren in de geschiedenis te verwerken kregen.¹ Zo was het ook in 2018. Volgens Orbán was de grote les van 1848 dat ‘Hongarije een vrij, onafhankelijk en Hongaars land moet zijn’. Dat idee stond in zijn ogen onder druk. ‘Er zijn mensen die ons land van ons willen afpakken. Niet met een pennenstreek, zoals honderd jaar geleden in Trianon, maar nu willen ze dat we ons land vrijwillig overhandigen aan

anderen, over een periode van een paar decennia², aldus Orbán, onder verwijzing naar de Europese migratieproblematiek.

Zijn toespraak leverde hem instemmend gejoel op. Niet alleen omdat er een groot draagvlak is voor de migratiestandpunten van Orbán en Fidesz, maar vooral omdat de landsgeschiedenis leeft in Hongarije. De kern van het christelijk-nationale programma van Orbáns partij wordt gevormd door het beeld dat Fidesz schetst van de Hongaarse geschiedenis: een dapper doch eenzaam christelijk volk, dat altijd onder vuur heeft gelegen van buitenlandse machten. De hoofdrol is weggelegd voor het op 4 juni 1920 in het lustpaviljoen Grand Trianon ondertekend verdrag, gelegen in de paleistuin van Versailles, waar Orbán in zijn toespraak naar verwees. Veel Hongaren zijn nog steeds verontwaardigd over ‘de schande van Trianon’ en Fidesz speelt daar meesterlijk op in.

Groot-Hongarije

Buiten Hongarije zullen nog maar weinig mensen het Verdrag van Trianon kennen. Het is een van de vijf vredesverdragen die de overwinnaars na de Eerste Wereldoorlog sloten met de verliezers. Het is het minder bekende broertje van het Verdrag van Versailles met Duitsland. Of, zoals veel Hongaren ook vandaag de dag nog zeggen, het ‘dictaat’ dat Hongarije op

Afbeelding 1. Kaart van de verdeling van Groot-Hongarije.

4 juni 1920 ten onrechte kreeg opgelegd. Het Verdrag van Trianon is voor veel Hongaren wat de Sykes-Picotovereenkomst voor sommige delen van het Midden-Oosten is.³

Overal in Hongarije, op posters, T-shirts en ansichtkaarten kom je afbeeldingen van Groot-Hongarije tegen. Groot-Hongarije is het Hongarije van vóór Trianon. Elke politicus die dit ideaal een stukje dichterbij weet te brengen, kan rekenen op ongekeerde populariteit. Ook Viktor Orbán speelt dus slim in op wat voor Hongaarse nationalisten het grootste trauma in de recente geschiedenis van Hongarije is. Zo zou hij zelfs een tijd lang hebben rondgereden met een bumpersticker van Groot-Hongarije op zijn auto.⁴

Niet ongestraft weggelaten

Dat het huidige Hongarije aanzienlijk kleiner is dan Groot-Hongarije heeft alles te maken met de afloop van de Eerste Wereldoorlog.⁵ Hongarije was vóór 1918 onderdeel van het Oostenrijks-Hongaarse imperium in Centraal-Europa. Sinds 1867 stond het als koninkrijk Hongarije op gelijke voet met het keizerrijk Oostenrijk binnen de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije, waarover keizer Frans Jozef (1830-1916) de scepter zwaaide. Het koninkrijk Hongarije omvatte een gebied dat ruwweg overeenkomt met het huidige Hongarije, Slowakije, Kroatië, het Oekraïense Transkarpatië, het Roemeense Transsylvanië, het Servische Vojvodina, het Oostenrijkse Burgenland en een deel van Slovenië.

De Eerste Wereldoorlog verliep desastreus voor Oostenrijk-Hongarije en aan het eind van de oorlog werd de laatste Habsburgse keizer aan de kant gezet. Hoewel de vanaf dat moment onafhankelijke Hongaren beweerden dat zij tegen hun wil door de Oostenrijkers waren meegesleurd in het krijgsgewoel, vonden de overwinnaars dat Hongarije als een van de twee rechtmatige erfgenamen van de dubbelmonarchie niet ongestraft mocht weggelaten.

Tijdens de vredesconferentie in Parijs besloten Franse en Engelse diplomaten om twee derde van het Hongaarse grondgebied toe te wijzen aan Tsjecho-Slowakije, Roemenië, Joegoslavië en zelfs aan Italië en Oostenrijk. Hongarije kromp van 282.000 tot 93.000 vierkante kilometer. Steden als Kassa, Pozsony, Temesvár en Koloszvár, die een belangrijke rol in de Hongaarse geschiedenis hadden gespeeld, kwamen op de kaart van Europa terecht als Košice, Bratislava, Timișoara en Cluj-Napoca. Van de tien miljoen Hongaren kwamen er drie miljoen als minderheid net buiten de grenzen

Van de Wijdeven

van Hongarije terecht. Ook economisch kreeg het land een zware klap. Hongarije verloor vijf van de tien grootste steden, een belangrijk deel van zijn omvangrijke spoorweginet en cruciale industrie- en mijnbouwgebieden.

Doodsteek voor het koninkrijk

Internationaal zijn historici het erover eens dat het Verdrag van Trianon absoluut geen schoonheidsprijs verdient. Maar, ze zijn tevens van mening dat het erg moeilijk zou zijn geweest om een betere oplossing te vinden voor alle wensen die leefden in het Oost-Europa van na de Eerste Wereldoorlog.⁶ Het Hongaarse deel van de dubbelmonarchie telde achttien miljoen inwoners; naast tien miljoen Hongaren ook acht miljoen inwoners met een andere nationaliteit. Bovendien woonden bevolkingsgroepen door elkaar – in Transsylvanië was (en is) de Hongaarse minderheid bijvoorbeeld geconcentreerd in een aantal gebieden – en dat maakte het in de praktijk onmogelijk om zuiver etnische grenzen te trekken. Hoe de grenzen ook waren getrokken, het had altijd zure gezichten opgeleverd.

Dat was zeker het geval in Hongarije toen de vredesvoorwaarden bekend werden. De verontwaardiging was groot. De Hongaren vonden dat er met twee maten werd gemeten, omdat het in de Veertien Punten van de Amerikaanse president Woodrow Wilson (1856-1924) vervatte zelfbeschikkingsrecht voor alle volkeren – een belangrijke basis voor de naoorlogse vredesverdragen – niet voor hen leek te gelden. De ‘schande van Trianon’ werd gezien als de doodssteek voor het koninkrijk. Hongarije mat zich collectief een slachtofferrol aan. Tijdens drie dagen van nationale rouw hingen in Boedapest overal zwarte vlaggen.

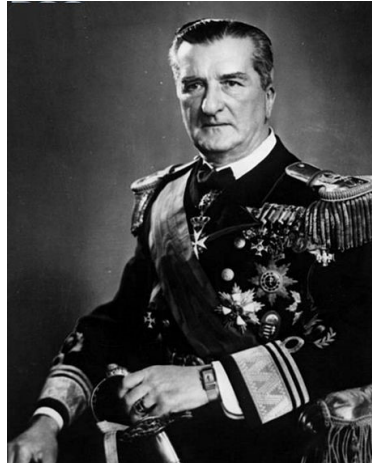
Sterke man

De ondertekening van het Verdrag van Trianon was in Hongarije in zekere zin het sluitstuk van een zeer traumatische periode. Niet alleen hadden de nieuwe buurlanden van de naoorlogse chaos gebruik gemaakt om van oudsher Hongaars grondgebied op te slokken, de Hongaren hadden bovendien zelf ook een burgeroorlog uitgevochten.

Na een kortstondig communistisch avontuur – de Hongaarse Radenrepubliek bezweek na slechts 133 dagen – wist een ‘christelijk-nationale’ alliantie van conservatieve Hongaarse aristocraten en rechts-radicalen het Koninkrijk Hongarije in ere te herstellen. Dat is niet zonder bloedvergieten gegaan. Als wraak voor de communistische

‘rode terreur’ zaaiden zogeheten speciale officiersdetachementen ‘witte terreur’. Aangezien relatief veel communisten een Joodse achtergrond hadden, kreeg de witte terreur ook een sterk antisemitisch karakter. Volgens schattingen vonden tussen de 2000 en 5000 mensen de dood, terwijl de communisten bijna 600 doden op hun geweten hadden.

Miklós Horthy (1868-1957) stond aan het hoofd van de christelijk-nationale alliantie. Als laatste admiraal van de Oostenrijks-Hongaarse marine en een van de weinige Hongaarse oorlogshelden⁷ werd hij gezien als het ideale boegbeeld. Horthy was de sterke man waar veel Hongaren naar snakten: iemand die Hongarije weer op de rails kon krijgen. Op 1 maart 1920 werd Horthy op 52-jarige leeftijd regent van het Koninkrijk Hongarije.

Afbeelding 2. Officieel portret van Miklós Horthy, regent van Hongarije, portret gepubliceerd in 1943 op zijn 75e verjaardag.

Weer salonfähig

Horthy's regentschap zou meer dan 24 jaar duren en kwam pas ten einde op 15 oktober 1944.⁸ In de tussenliggende periode versleet de regent een groot aantal premiers, maar het tienjarige premierschap van graaf István Bethlen (1874-1946) – de ultieme vertegenwoordiger van de conservatieve elite – vormde een uitzondering. Horthy vertrouwde op Bethlens expertise en gaf hem als ‘rentmeester’ *carte blanche*. Wat Hongarije volgens Bethlen nodig had, was een ‘geleide democratie’ die het ‘leiderschap van de intelligente klassen’ zeker stelde. Hij smeedde een Eenheidspartij en dankzij wat aanpassingen in de kieswet kon die altijd op een parlementaire meerderheid rekenen. Die gebruikte Bethlen om Hongarije weer *salonfähig* te maken. Terreur en extremisme waren voortaan taboe, zowel ter linkerzijde als ter rechterzijde van het politieke spectrum.

Bethlen stabiliseerde ook de overheidsuitgaven. Hij maakte een einde aan het onbeperkt geld bijdrukken, waardoor de torenhoge inflatie daalde. Het vertrouwen in de Hongaarse economie keerde weer terug. Ook

Van de Wijdeven

internationale investeerders wisten het land te vinden. Vooral een aantal grote buitenlandse leningen die Bethlen wist los te peuten, vormde een zeer welkome stimulans voor de economie. Het vooroorlogse Koninkrijk Hongarije leek in ere hersteld.

Gebiedsuitbreider

Maar Horthy bleef geobsedeerd door het Verdrag van Trianon. Hij zocht tijdens zijn hele regentschap naar mogelijkheden om het verdrag goedschiks of kwaadschiks ongedaan te maken. Uit vrees voor Hongaars revanchisme vormden Tsjechoslowakije, Roemenië en Joegoslavië een bondgenootschap dat bekend zou komen te staan als de Kleine Entente. De 'grote' Entente bleef doof voor verzoeken van Horthy.

Benito Mussolini en Adolf Hitler spraken wel openlijk hun steun uit voor herziening van het Verdrag van Trianon. Op lucratieve handelsverdragen volgden vriendschapsverdragen. Uiteindelijk lieten Duitsland en Italië vanaf 1938 ook de Hongaarse wens in vervulling gaan. In twee zogeheten Scheidsrechterlijke Uitspraken wezen zij Zuid-Slowakije en het Roemeense Noord-Transylvanië toe aan Hongarije. En in 1941 bezette het Hongaarse leger in het kielzog van de Duitse Wehrmacht een deel van Joegoslavië. Het Koninkrijk Hongarije groeide tot 172.000 vierkante kilometer en Horthy's populariteit als 'gebiedsuitbreider' was op zijn hoogtepunt. Als overtuigd anticommunist stemde hij in met het verzoek van Hitler om Hongaarse deelname aan Operatie Barbarossa: de invasie van de Sovjet-Unie.

Wispelturige bondgenoot

De Hongaarse fascinatie met de 'schande van Trianon' was de belangrijkste reden om aan Duitse zijde de Tweede Wereldoorlog in te gaan. Maar het was ook een logisch gevolg van de flirt met het fascisme die Horthy in de jaren dertig was aangegaan. Tijdens de Bethlen-jaren was het niet al goud wat er blonk. De inkomensongelijkheid was groot en de conservatieve elite achtte sociaaleconomische hervormingen onnodig. Hongarije bleef een landbouweconomie die dreef op de graanexport.

Toen die wegviel door de Grote Depressie kwam Hongarije in zwaar weer terecht. Om de crisis te lijf te gaan was Horthy bereid tot een ruk naar rechts. In 1932 moest Bethlen als premier plaatsmaken voor de rechts-radicalen en fel antisemitische militair Gyula Gömbös (1886-1936). Hoewel hij aan een ziekte overleed voordat hij zijn op fascistische leest geschoeide

hervormingsprogramma kon uitvoeren, was de geest wel uit de fles. In de laatste jaren voor de Tweede Wereldoorlog kozen zijn opvolgers als premier voor een populistische koers. De Joodse gemeenschap kreeg de schuld van de economische problemen. En ook op politiek-maatschappelijk gebied trok Hongarije steeds dichter naar nazi-Duitsland toe.

Horthy stond het als regent allemaal toe. Dat terwijl hij in 1919 de witte terreur nog had beschreven als een noodzakelijke 'stalen bezem' en de eerste Europese antisemitische wetgeving in het interbellum had ondertekend, deinsde hij naarmate de krijgskansen keerden terug voor de eisen die Hitler stelde aan zijn bondgenoot. Horthy weigerde samen te werken met de fascistische Hongaarse Pijlkruisers en traineerde deportaties van Joden in Hongarije. Na de nederlaag bij Stalingrad smeekte hij Hitler om het Hongaarse leger terug te mogen trekken.

In 1944 had Hitler genoeg van zijn wispelturige bondgenoot. Hongarije werd onder direct Duits bestuur geplaatst. In amper twee maanden werden 437.402 joden afgevoerd naar Auschwitz. Horthy mocht in eerste instantie aanblijven als regent, maar toen hij de deportaties na lang dralen liet stoppen en in het geheim onderhandelde over een wapenstilstand, werd hij gedwongen om af te treden. De Pijlkruisers vochten aan Duitse zijde door tot het bittere eind. Hongarije behoorde opnieuw tot de verliezers: de grenzen van Trianon werden na de Tweede Wereldoorlog in ere hersteld.

Eenmaking van de Hongaarse natie

Na de Tweede Wereldoorlog kwam Hongarije als communistische Volksrepubliek terecht in de Russische invloedssfeer. Het Verdrag van Trianon werd door de communistische partij als non-issue bestempeld. Het gaf immers geen pas om met de broedervolkeren te bakkeleien om grondgebied. De gedachte aan Groot-Hongarije moest plaatsmaken voor het ideaal van de communistische heilstaat. Over Trianon werd tijdens de Koude Oorlog met geen woord gerept.

Toen het IJzeren Gordijn was gevallen, keerde het onderwerp echter al vrij snel weer terug op de politieke agenda. József Antall (1932-1993), de eerste premier van postcommunistisch Hongarije, verklaarde in een van zijn eerste toespraken na zijn aantreden in 1990 dat hij 'in spirituele betekenis' premier van alle vijftien miljoen Hongaren was. Dus ook van de Hongaarse minderheden in de buurlanden.

Hoewel die door de jaren heen steeds kleiner zijn geworden, zijn ze in

Van de Wijdeven

sommige landen nog steeds aanzienlijk. Bij volkstellingen in 2011 vormden Hongaren respectievelijk 8,5% en 6,5% van de bevolking van Slowakije en Roemenië. Fidesz heeft die 2,5 miljoen Hongaren in het buitenland geadopteerd en streeft naar 'de eenmaking van de Hongaarse natie over alle grenzen heen'.

In 2010 heeft het Hongaarse parlement met een overweldigende meerderheid 4 juni – de dag waarop in 1920 het Verdrag van Trianon werd ondertekend – uitgeroepen tot 'Dag van Nationale Cohesie'. Daarnaast hebben Hongaren in het buitenland bij een in 2011 doorgevoerde grondwetsherziening actief én passief stemrecht in Hongaarse verkiezingen gekregen.

Uitzonderlijk staatsman

De nationalistische koers die Fidesz vaart, komt niet alleen terug in wetgeving. Ook de geschiedenis van Hongarije is enthousiast onder handen genomen met een reeks door de overheid gesponsorde historische instituten, met publiek geld gefinancierde documentaires, nieuwe geschiedenisboeken, aangepaste lesprogramma's, fraaie museumtentoonstellingen en het (her) oprichten van monumenten en standbeelden.

Natuurlijk wordt er weemoedig teruggekeken naar de hoogtijdagen van het koninkrijk Hongarije ten tijde van Stefan de Heilige (975-1038), die in het jaar 1000 tot eerste koning van Hongarije werd gekroond, en zijn opvolgers. Maar ook de periode van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie onder Frans Jozef tussen 1867 en de Eerste Wereldoorlog wordt aangeduid als een glorieus tijd.

Zelfs Horthy wordt in een positief daglicht geplaatst. Zo roemde Orbán de regent in 2017 als een 'uitzonderlijk staatsman'.⁹ Een opmerkelijke keuze, aangezien de reputatie van Horthy niet bepaald vlekkeloos is. Los van een debat over Horthy's rol in de

Afbeelding 3. Trianon-standbeeld te Békéscsaba.

vervolgving van Hongaarse Joden stond de regent vanaf 1920 aan het hoofd van een conservatief en antidemocratisch regime, dat hard optrad tegen communisten en bovendien na de Eerste Wereldoorlog de eerste antisemitische wetgeving in Europa invoerde.

Herwaardering van Horthy

Het historische onderzoeksinstituut Veritas, in het leven geroepen door de regering-Orbán in 2014, werkt vlijtig aan een herwaardering van het beleid van Horthy. Veritas doet er alles aan om de misstanden tijdens Horthy's regime onder het tapijt te vegen en Hongarije te afficheren als een onschuldig slachtoffer van nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie. Het Verdrag van Trianon wordt door Veritas betiteld als 'de grootste Hongaarse tragedie van de twintigste eeuw, waarvan de wonden zelfs in onze tijd nog niet zijn geheeld'.¹⁰ In het Nationaal Museum in Boedapest, gewijd aan de geschiedenis van Hongarije, wordt bijvoorbeeld in zaal 17 gesteld dat de grootmachten er met het Verdrag van Trianon voor zorgden dat Hongarije 'weerloos was tegen de langzaam maar zeker groeiende invloed van nazi-Duitsland'. En in zaal 19 gewijd aan de 'succesvolle herziening' van het verdrag en de daaropvolgende verschrikkingen van de Duitse en de Russische bezetting.¹¹

In de preambule van de – met dank aan de twee derde meerderheid in het parlement waarover Fidesz kan beschikken – in 2011 aangenomen grondwet is te lezen: 'Wij dateren het herstel van de zelfbeschikking van ons land, verloren gegaan op de negentiende dag van maart 1944, op de tweede mei 1990, toen het eerste vrij verkozen orgaan van volksvertegenwoordiging werd gevormd. Wij zullen deze datum beschouwen als het begin van de nieuwe democratie en constitutionele orde van ons land'.¹² Volgens de oppositie pleit de grondwet hiermee de Hongaren vrij van alles wat er tussen die twee data is gebeurd, inclusief de Jodenvervolgving. Om dat te bezegelen is op het Vrijheidsplein – op een steenworp afstand van het neogotische parlamentsgebouw in Boedapest – in 2014 een 'Monument voor de Slachtoffers van de Duitse Bezetting' geplaatst, ook al verliep die bezetting uitermate soepel en konden de Duitsers rekenen op veel Hongaarse handlangers.

Historisch slachtofferschap

Sinds 2013 is het verboden de zogenaamde Stefanskroon te beledigen. Deze is volgens de overlevering gedragen door Stefanus de Heilige. Ten tijde van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie werden de gebieden die

Van de Wijdeven

vanuit Boedapest werden bestuurd de Landen van de Heilige Hongaarse Stefanskroon genoemd. Daarna gebruikte Horthy de kroon als historische rechtvaardiging voor de Hongaarse claims op het in 1920 verloren gebied. Net als tijdens het interbellum is de Stefanskroon tegenwoordig weer hét nationale symbool van Hongarije. Met de ‘Dag van Nationale Cohesie’ is Hongarije het enige lid van de Europese Unie met een feestdag op de kalender die in het teken staat van irredentisme: het verlangen naar een verloren grondgebied. Nostalgie naar vergane glorie wordt politiek uitgebuit. De jaarlijkse toespraken van de Hongaarse premier op 15 maart zijn daar een uitstekend voorbeeld van. Trianon is sinds het interbellum weer helemaal terug van weggeweest. De Hongaarse regering herschrijft het verleden met het oog op de toekomst. Het historische slachtofferschap wordt aangewakkerd om de eigen machtspositie te verstevigen. Nationalisme en irredentisme worden doelbewust aangepreut om daar vervolgens politiek gewin uit te slaan.

Noten

1. Vandaar ook de titel van: Paul Lendvai, *The Hungarians: A Thousand Years of Victory in Defeat* (New Jersey, Princeton University Press, 2004).
2. “Orbán Viktor’s ceremonial speech on the 170th anniversary of the Hungarian Revolution of 1848”, <http://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/orban-viktor-s-ceremonial-speech-on-the-170th-anniversary-of-the-hungarian-revolution-of-1848> (geraadpleegd op 5 september 2018).
3. Ivo van de Wijdeven. "Deze geheime overeenkomst van 100 jaar oud verdeelt het Midden-Oosten nog altijd", <https://decorrespondent.nl/4495/deze-geheime-overeenkomst-van-100-jaar-oud-verdeelt-het-midden-oosten-nog-altijd> (geraadpleegd op 5 september 2018).
4. "Nagy-Magyarország matrica díszíti Orbán autóját", 14 februari 2005, <http://www.origo.hu/itthon/20050214nagymagyarorszag.html> (geraadpleegd op 5 september 2018).
5. Voor meer over Hongarije in beide wereldoorlogen en het interbellum: Mária Ormos, *Hungary in the Age of the Two World Wars: 1914-1945*, East European Monographs (New York: Columbia University Press, 2007) en Ivo van de Wijdeven, *De spoken van Visegrád – De onbekende geschiedenis van Polen, Hongarije, Tsjechië en Slowakije* (Houten: Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum, 2018).
6. Bela Király, Peter Pastor en Ivan Sanders ed., *Essays on World War I: Total war and peacemaking, a case study on Trianon*, War and society in East Central Europe, Vol. VI (New York: Columbia University Press, 1982).
7. In de nacht van 14 op 15 mei 1917 deed de Oostenrijks-Hongaarse vloot onder

aanvoering van Horthy een ultieme poging om de geallieerde blokkade van de Straat van Otranto te doorbreken. De poging mislukte en Horthy raakte gewond toen zijn eigen schip zwaar beschadigd raakte, maar omdat er zonder eigen verliezen maar liefst 18 vijandelijke schepen tot zinken werden gebracht, werd Horthy geroemd als 'De Held van Otranto'.

8. Een uitgebreide beschrijving van het leven van Miklós Horthy: Thomas Sakmyster, *Hungary's Admiral on Horseback: Miklós Horthy, 1918-1944* (New York, Columbia University Press, 1994).
9. Marton Dunai. "Hungary's courts far-right voters ahead of 2018 vote", 30 juni 2017 (geraadpleegd op 5 september 2018). <https://www.reuters.com/article/us-hungary-orban-farright-analysis-idUSKBN19L244>,
10. Sandor Szakaly. "Lectori Salutem", <http://www.veritasintezet.hu/en/> (geraadpleegd op 5 september 2018).
11. Het Nationaal Museum biedt op de website ook een beschrijving van genoemde zalen. Zaal 17: <https://mnm.hu/en/exhibitions/modern-and-contemporary-history/hungary-trianon-election-regent-last-year-peace-1920>. Zaal 19: <https://mnm.hu/en/exhibitions/modern-and-contemporary-history/successes-revision-german-and-russian-occupation-1938>.
12. "The fundamental law of Hungary", 25 april 2011, <http://www.kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf> (geraadpleegd op 5 september 2018).
13. Artikel 334 van het Hongaarse wetboek van strafrecht stelt: 'Elke persoon die - publiekelijk - een uitdrukking gebruikt om het volkslied, de vlag of het wapen of de Heilige Kroon van Hongarije te onteren of te schaden, of een andere soortgelijke lasterlijke daad pleegt, is schuldig aan een misdrijf dat strafbaar is met een gevangenisstraf van ten hoogste één jaar, voor zover de handeling niet heeft geleid tot een ernstiger strafbaar feit.'